

ten zaten. Die cijfers moet men zien als momentopnamen: gevangenen vielen ten offer aan een van de periodieke selecties (wie dan werd afgekeurd, werd in *Auschwitz II*, Birkenau, vergast) of kwamen door andere oorzaken om het leven – zonder dat er wijziging kwam in de totaalcijfers werden hun plaatsen dan ingenomen door ingeschreven gevangenen uit de nieuwe deportatietransporten welke Auschwitz bereikten; in de lente en zomer van '44 waren dat vooral transporten van Hongaarse Joden. Die transporten waren zo groot dat de capaciteit van de gaskamers en van de verbrandingsovens van de vier grote crematoria die in de loop van '43 in Birkenau waren gereedgekomen: de *Krematoria II, III, IV* en *V* (*Krematorium I* bevond zich in *Auschwitz I*), tekortschoot: een van de twee als boerderij gecamoufleerde 'oude' gaskamers van Birkenau, *Bunker I*, werd weer in gebruik genomen; bovendien werden tienduizenden Hongaarse Joden met nekschoten afgemaakt – hun lijken werden vervolgens in de openlucht verbrand in gigantische vuren waarin, als geen gaskamers ter beschikking stonden, ook wel levende gedeporteerden werden gesmeten. 'Als vernietigingskamp is', zo schreven wij in deel 8, 'Birkenau nimmer zo furieus actief geweest als in die gruwelijke zomer van '44.'

★

In die tijd bestond het in de *Krematoria* en *Bunker I* van Birkenau dienstdoende *Sonderkommando* uit ca. vierhonderdvijftig Hongaarse Joden, ca. tweehonderd Poolse, honderdtachtig Griekse, vijf Duitse, drie Slowaakse en één Nederlandse Jood, alsmede uit vijf Poolse politieke gevangenen en negentien Russische krijgsgevangenen. Het was de taak van dit streng geïsoleerde en streng bewaakte *Sonderkommando* om diegenen die ter vergassing de *Krematoria* werden binnengevoerd en die niet wisten wat hun daar te wachten stond (dat laatste wisten gevangenen die 'geselecteerd' waren, natuurlijk wèl), gerust te stellen en hun behulpzaam te zijn; waren zij vergast, dan werden hun kleren en schoenen overgedragen aan het z.g. *Kanada-Kommando* (het *Kommando* dat werkzaam was in de opslag-barakken waarheen de overige bagage al was overgebracht) en bij de lijken werden, voordat zij naar de verbrandingsovens getransporteerd en daar ingesmeten werden, de haren afgeknipt en de gouden tanden en kiezen uitgebroken. Op enkele specialisten na (als zodanig golden vooral de *Kapo's* en de stokers van de verbrandingsovens) werd